

Slutrapport för Rättighetsutbildarprojektet vid Funktionsrätt Åland 1.10.2019 – 12.10.2023 (fortgår t.o.m. 31.12.2023)

Baseras på FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (funktionsrättskonventionen)

Beviljade PAF-medel för 30% tjänst 1.10.2019 - 30.3.2020

Beviljade PAF-medel för 50% tjänst 1.4.2020 – 30.3.2021

Beviljade PAF-medel för 50% tjänst 1.4.2021 – 30.3.2022

Beviljade PAF-medel för 50% tjänst 1.4.2022 – 30.12.2022

Beviljade PAF-medel för 60% tjänst 13.2.2023 – 30.12.2023

Rättighetsutbildarprojektet har drivits av Funktionsrätt Åland sedan 2019. Syftet har varit att öka kunskapen om konventionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning i det åländska samhället och särskilt bland representanter för de åländska kommunerna och myndigheterna.

Målgrupp:

Målgruppen var under projektets första två år kommuner och myndigheter på Åland. Under de sista två åren (2022–2023) utökades målgruppen till att även omfatta det civila samhället, näringslivet, förtroendevalda, utbildningssektorn och personer med funktionsnedsättning.

Projektets uppdrag är att:

- informera om konventionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- fungera som rådgivande organ
- fungera som stöd särskilt för åländska kommuner, myndigheter och privata aktörer som tillhandahåller service
- förbättra attityder och fördomar
- vara pådrivande i arbetet med att Åland ska leva upp till artiklarna i funktionsrättskonventionen

Projektmål:

Det primära antagandet har varit att förbättra levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning så att de kan delta på lika villkor i alla sammanhang och vara sitt bästa jag. Projektets mål och förhoppning är att funktionsrättskonventionen ska bli lika känd och få samma status som barnrättskonventionen. För att uppnå detta har utbildningar om funktionsrättskonventionen hållits för bland annat myndigheter och kommuner på Åland.

Projektets fokusområden och avgränsningar

FN-konventionen omfattar sammanlagt 50 artiklar, av dem 30 rättighetsartiklar, som alla är lika viktiga och behöver uppfyllas. Projektet har under projektiden informerat om konventionen i sin helhet men även fokuserat särskilt på några utvalda artiklar. Inledningsvis avgränsades projektet till att arbeta med artiklarna: artikel 7: Barn med funktionsnedsättning, artikel 9: Tillgänglighet och artikel 27: Arbete och meningsfull sysselsättning. 2022 lades en ny artikel till: artikel 8: Bättre kunskap om situationen för personer med funktionsnedsättning.

Sammanfattning

Rättighetsutbildarprojektet har under projekttiden (som inföll under coronapandemin) 2020–2022 informerat alla utom tre kommuner och deras tjänstemän om konventionen och skapat diskussion om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sammantaget visade informationstillfällena att det fortfarande finns en kunskapsbrist när det gäller funktionsrättskonventionen, men även ett intresse i kommunerna för att lära sig mer. Det framgick av diskussionerna efter utbildningstillfällena att kommunerna upplevde sig ha fått nya perspektiv när det gäller funktionshinderområdet och slutsatsen är att samhället har ett stort behov av information om konventionen.

Rättighetsutbildaren har framgångsrikt samarbetat bland annat med Rädda Barnen, Barnombudsmannamyndighet och SAMS (Samarbetsförbundet kring funktionshinder) i Finland. Några av de viktigaste träffarna och studiebesöken har varit hos Yrkesträningsprogrammet vid Ålands Gymnasium och Träningsundervisningen vid SAUD, Myndigheten för Delaktighet och Nordens Välfärdscenter i Sverige. Vidare har utbildningar erbjudits internt till förbundets medlemsföreningar men också bland annat till personalen vid Högskolan på Åland, personal på KST, Medis och Ålands Lyceum.

För att uppmärksamma den internationella funktionshinderdagen den 3.12.2020 erbjöds allmänheten en digital föreläsning om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Rättighetsutbildaren har också medverkat i förbundets kontinuerliga remissarbete, inte minst för *Ett tillgängligt Åland 2022–2025*.

Vid projektstarten köpte förbundet in 500 exemplar av *FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning* vilka under projektets gång har spridits till kommuner, förtroendevalda, myndigheter och övriga intresserade i det åländska samhället. Under våren 2023 beställdes även cirka 100 exemplar av konventionen på lättläst svenska av Myndigheten för delaktighet i Sverige.

Rättighetsutbildaren har deltagit i arbetsgruppen för Bärkrafts delmål 2: Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället. Där har rättighetsutbildaren representerat förbundet och vår minoritetsröst och bidragit till arbetet med färdplaner.

Våren 2023 hölls en utbildning om mänskliga rättigheter och funktionsrättskonventionen för personal från två av KST:s boenden för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Under september 2023 hölls en utbildning för DUV:s ungdomsgrupp på ungdomshuset Boost om deras rättigheter enligt konventionen samt i oktober en utbildning om konventionen och vad den innebär för föreningarnas medlemmar samt allmänheten.

Artikel 7 Barn med funktionsnedsättning

Det viktigaste arbetet inom artikel 7 inom projektet var publiceringen av barnboken Pussel och bildandet av ungdomsrådet. Pussel har ökat kunskap om rättigheter för personer med funktionsnedsättning speciellt hos barn och personal i förundervisningen. Ungdomsrådet ger röst åt unga personer med funktionsnedsättning så att de blir hörda, vilket ökar deras delaktighet i samhället.

Barnboken Pussel om funktionsrättskonventionen är riktad till barn i åldern 5–7 år. Bokproduktionen genomfördes i samarbete med författaren Karin Erlandsson och illustratören Hannamari Ruohonen. Med boken vill förbundet skapa frågor och diskussioner mellan de barn och vuxna som läser boken tillsammans. Barnen tas med på en rättighetsresa som förstärker deras empati och förståelse för omvärlden och ökar förståelsen för sig själva. Boken har fått omfattande nordisk uppmärksamhet och har distribuerats gratis till alla daghem och bibliotek på Åland. Den har även distribuerats till ett

flertal verksamheter på fastlandet och i Sverige på begäran. Pussel producerades med hjälp av bidrag från flera olika stiftelser och fonder. Boken Pussel finns även som en stödtecknad video som går att se på Funktionsrätt Ålands Youtube-kanal.

Hösten 2021 startades förbundets ungdomsråd med unga med funktionsnedsättning i åldern 13–24 år. Under arbetsåret 2021–2022 har projektet lett träffarna med de tio ungdomarna uppdelade i två olika grupper, sammanlagt åtta möten. Ungdomsrådet drevs fram till 2023 av projektet i samarbete med Rädda Barnen, rådet är nu integrerat i förbundets ordinarie verksamhet. Diskussionsämnena har varit uppbyggda kring barns och ungdomars rättigheter utifrån både barnkonventionen och funktionsrättskonventionen. Ämnen som diskuterats är bland annat delaktighet och inkludering, coronapandemin, hälsa, tillgänglighet och framtiden. Ungdomarna har varit engagerade i diskussionerna. Ungdomsrådet deltog i det nordiska projektet: *Child and youth participation in the Nordic region during crisis*, med en två-dagars konferens i Oslo. Det nordiska projektet resulterade i en rapport som de åländska ungdomarna var delaktiga i. Förbundets ungdomsråd har numera en representant i det Nordiska funktionshinder rådet för unga personer

Förbundet fick Rädda Barnen-priset 2021 för arbetet med att synliggöra och informera om funktionsnedsättningar både för barn och vuxna, framför allt genom boken Pussel och arbetet med ungdomsrådet.

Artikel 9 Tillgänglighet

Tillgänglighet har varit ett genomgående viktigt tema som rättighetsutbildarprojektet arbetat med under hela projektiden. Under projektet har utbildaren både fortbildat sig om hur man gör kommunikation tillgänglig, särskilt om lättläst språk. Kurserna har gjort det lättare att förmedla kunskap om konventionen till de som utbildats inom projektet. Rättighetsutbildaren har varit en del av förbundets tillgänglighetsgrupp.

Våren 2022 arrangerades ett informationstillfälle för kommunanställda och förtroendevalda inom i tillgänglighetsfrågor inom byggsektorn i samarbete med tillgänglighetskonsult Filip Azam.

Förbundets heldagsseminarium "Funktionsrättsdagen" hölls den 28 november 2022 i samband med firandet av den internationella funktionsrättsdagen 3 december, temat för seminariet var tillgänglighet. Rättighetsutbildaren arbetade med planeringen av Funktionsrättsdagen samt höll en föreläsning för det välbesökta auditoriet på Alandica om projektet.

Under våren 2023 utbildades förtroendevalda i de åländska partierna vid två tillfällen om konventionen med ett särskilt fokus på artikel 9 om tillgänglighet. Utbildningarna togs emot med intresse och startade viktiga diskussioner om hur tillgängligt Åland är och vad som behöver göras för att uppnå tillgänglighet i enlighet med konventionen. Sex av åtta åländska partier deltog med en eller flera representanter.

Projektledaren ingår även i förbundets tillgänglighetsgrupp. Arbetet med tillgänglighetsgruppen samt att projektledaren även på 20% av heltid även leder tillgänglighetsprojektet *Ett Åland för alla* ledde till det blev ett naturligt ökat fokus på artikel 9 under 2023. Bland annat tog projektledaren kontakt med ett flertal näringsidkare för att tillsammans med gruppens tillgänglighetskonsult hjälpa dem att tillgänglighetsanpassa sina lokaler. Ett samarbete med Stiftelsen Emelia som bygger en ny segelskuta i Sjökvarteret inleddes, där vi under 2023 arbetar för att åtminstone delvis tillgänglighetsanpassa fartyget. En tillgänglig segelskuta byggd på gammalt sätt skulle vara unikt för Åland och ge personer med funktionsnedsättning möjlighet att uppleva något som inte varit möjligt tidigare. Arbetet med Emelia kommer att fortsätta även efter projektets slut.

Artikel 27 Arbete och meningsfull sysselsättning

Under verksamhetsperioden 2019–2020 startades arbetet med artikel 27. Det upplevdes ett behov av att tänka i nya banor för att leva upp till artikel 27 och rätten till arbete och sysselsättning. Förbundet lyfte temat på flera sätt; genom projektet *Arbete för alla* som omfattade prova-på tillfällen för Omsorgsförbundets klienter (nuvarande KST) i samarbete med Emmaus, ett seminarium om allas lika rätt till arbete, i sitt valarbete och genom rättighetsutbildarkampanjen. Att arbeta i en genuin restaurangmiljö gav praktikanterna möjlighet till delaktighet och uppmuntrade till arbetsträning. Samtidigt fick den åländska arbetsmarknaden möjlighet att se hur nya potentiella arbetstagare kan bidra med arbetsplatser. Projektet följdes upp med ett seminarium på temat *Arbete för alla*.

2022-2023 drev landskapsregeringen projektet *Sysselsättning för alla*. Detta kan anses som en fortsättning på förbundets anhållan till LR om tillsättande av en arbetsgrupp för arbete och sysselsättning. Förbundet fortsätter arbetet med att informera om rätten till arbete och sysselsättning för personer med funktionsnedsättning i sin ordinarie verksamhet.

Alternativrapporten

Våren 2020 tog Funktionsrätt Åland fram en enkät som utmynnade i rapporten *Hur personer med funktionsnedsättning upplever sin situation på Åland* inom ramen för projektet. Enkäten grundade sig på de finländska funktionshinderorganisationernas enkät, omarbetad för Åland. Omkring 200 vuxna personer med funktionsnedsättning svarade på enkäten, vilket gav en övergripande bild av hur ålänningar med funktionsnedsättning själva upplever att deras rättigheter säkerställs och uppfylls. Enkätens resultat visar att det både finns områden som fungerar bra och områden där Åland behöver bli bättre.

Inledningsvis var tanken att Åland skulle bidra till de finländska funktionshinderorganisationernas alternativrapport med en kortare inlägga om de åländska förhållandena. Under hösten 2022 beslutades att Funktionsrätt Åland och rättighetsutbildarprojektet skulle ta fram en egen alternativrapport. En engelskspråkig alternativrapport på 30 sidor lämnades in samtidigt med den finländska alternativrapporten i juni 2023, till FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Enkätundersökningen från 2020 ligger till grund för rapporten. Under vintern 2022 fick förbundet även hjälp med att göra nya djupintervjuer till rapporten av en studerande vid Yrkeshögskolan Arcadas socionomprogram. Från januari till maj 2023 gjordes den största delen av insamlandet av material och sammanställande av rapporten. Utöver enkäten och intervjuer med personer med funktionsnedsättning sammanställdes information från statistik och rapporter. Det gjordes även intervjuer med sakkunniga. Arbetet med rapporten tog upp en stor del av projektledarens arbetstid under projektiden januari-juni 2023. De finländska organisationerna har arbetat med sin rapport under en lång tid medan förbundets rapport framför allt sammanställdes och skrevs under en period på omkring fem månader. Även den engelska rapportens layout och översättning gjordes inom projektet samt den längre svenska versionens utformning och layout. En lättläst version av alternativrapporten tas fram under vintern 2023–2024.

Alternativrapporten presenterades på ett seminarium den 17 augusti 2023 i Sjöfartsmuseets auditorium. Seminariet var öppet för allmänheten. Medlemmar i föreningarna, lagstiftare och tjänstemän från landskapet och det kommunala bjöds särskilt in. Alternativrapporten visar hur situationen på Åland faktiskt är och upplevs av personer med funktionsnedsättning själva. Seminariet var välbesökt med omkring 70 deltagare, 50 av dem på plats och 20 på distans.

15 september presenterades alternativrapporten för SOSTE:s styrelse (Finlands social och hälsa rf) under en föreläsning på hotell Park Alandia.

Förbundet fortsätter att bevaka och hålla kontakt med de finländska funktionshinderorganisationerna, Funktionsrättskonventionens kommitté samt landskapsregeringen för att se till att alternativrapporten får största möjliga genomslag i det åländska samhället.

Slutsatser

Projektet inleddes 2019 med fokus på konventionens artikel om arbete och sysselsättning och konkreta workshops samt prova-på-dagar. Projektets målsättning är att alla som vill och kan ska ha rätt att arbeta på samma villkor som andra. Under de följande åren arbetade projektet även med att öka kunskap om barn med funktionsnedsättning, bland annat genom startandet av ungdomsrådet samt bokprojektet Pussel.

Representanter för de åländska kommunerna fick möjlighet att delta på informationstillfällen om konventionen, de upplevde själva att det fanns en kunskapslucka och det har varit ett viktigt arbete att öka kunskapen om konventionen hos tjänstemän och förtroendevalda i de åländska kommunerna.

Att informera allmänheten och myndigheter om *Artikel 9 Tillgänglighet* har genomsyrat projektet under hela projekttiden. Under det sista projektåret arbetade projektet särskilt med att öka kunskapen om tillgänglighet och gott bemötande, genom information bland annat till förtroendevalda och kontakter med och konkret hjälp till näringsidkare på Åland.

Under projektets sista år färdigställdes den alternativrapport som skickades till funktionsrättskonventionens kommitté. Alternativrapporten har varit ett viktigt sätt för förbundet att visa hur situationen är på Åland för personer med funktionsnedsättning och ge dem en röst. Rapporten fick stort genomslag bland förtroendevalda och tjänstemän vid landskapet och kommunerna och är en bra grund för Funktionsrätt Ålands fortsatta påverkansarbete. Förbundet fortsätter sprida information om alternativrapporten efter projektets slut.

Arbetet med att öka kunskapen om tillgänglighet i det åländska samhället kommer fortsätta även efter projektets avslutande i den ordinarie verksamheten, på samma sätt integreras även arbetet med ungdomsrådet samt rättighetsutbildningar och föreläsningar om funktionsrättskonventionen i den ordinarie verksamheten.

